

Eestikeelne Ida-kirjandus 2006–2007

2007. aasta läheb eestikeelse Ida-kirjanduse väljaandmise ajalukku eelkõige Koraani esmakordse väljaandmise aastana, kuid ka *Ida mõtteloo leksikoni* — esimese süstemaatilise Ida õpetuste terminoloogiat esitava teatmeteose ilmumise aastana. Ent on ilmunud veel muidki häid algupärandeid ja tõlkeraamatuid. Järgneva põgusa ülevaate nii akadeemiliselt kaalukamatest kui ka tõsiseltvõetavatest populaarteaduslikest raamatutest on Vladimir Sazonovi ja Urmas Pappeli abiga koostanud Märt Läänemets. Seegi kord on välja jäänud arvukas esoteerika-kirjandus.

Ida klassika tõlked

Koraan. Araabia keelest tõlkinud Haljand Udam, toimetanud ja saatesõna kirjutanud Amar Annus, kommentaarid ja järelsõna kirjutanud Jaan Lahe. Tallinn: Avita, 2007/2008, 453 lk.

Tegemist on islami pühakirja Koraani eestikeelse esmaväljaandega. Koraani tõlge jäi Haljand Udami (1936–2005) viimaseks tööks, nii et ise ta oma töö vilja kahjuks trükist ilmununa enam ei näinudki. Koraan on eesti keelde tõlgitud täies mahus, sisaldades kõik 114 suurat (peatükki). Koraani eestikeelsesse väljaandesse on oma suure panuse andnud toimetajad ja kommenteerijad — assürioloog Amar Annus, kes on kirjutanud ka eessõna, ning teoloog Jaan Lahe. Tegemist pole siiski teadusliku, vaid populaarses vormis Koraani tõlkega, mis on hästi loetav kõikidele. Koraani kui ühe maailmareligiooni pühakirja tõlkimine ja avaldamine eesti keeles on kahtlemata suur sündmus eesti kultuuriloos. Suurest huvist Koraani vastu annab tunnistust see, et mõne kuu jooksul anti sellest välja kaks trükki.

Tuhande ja ühe öö jutte. Araabia keelest tõlkinud Uku Masing. Tallinn: Johannes Esto Ühing, Bookmill OÜ, 2007, 126 lk.

Raamat tutvustab valikuliselt mõningaid muistse Araabia legende ja muinasjutte kuulsast mitmeköitelisest teosest *Tuhat ja üks ööd*. Masingu tõlked on valminud tõenäoliselt juba 1941. aastal, kuid jäid siis ja kahjuks ka hiljem avaldamata. Saate-

sõna on kirjutanud Amar Annus. Raamat on varustatud sõnaseletustega, mis avab raamatus esinevate olulisemate araabiakeelsete mõistete tähendusi.

Eesti autorite teosed

Amar Annus. Pärimus veeuputuse-eelsetest tarkadest. Loomingu Raamatukogu, 2007, nr 19/20, 84 lk.

Lähis-Ida müütiline pärimus veeuputuse-eelsest tarkusest või tarkadest esivanematest kujundas kaua ja põhjalikult selle piirkonna rahvaste kultuurilist identiteeti ning osa sellest pärandati kristlikku kultuuri. Vanades lugudes sellest ajastust leitud siiski palju variatsioone ja ümberhindamisi, mis kajastavad väitlusi ja võitlusi etniliste ja usuliste rühmade vahel.

Linnart Mäll, Märt Läänemets, Teet Toome. Ida mõtteloo leksikon: Lõuna-, Ida- ja Sise-Aasia. Tartu: Tartu Ülikooli orientalistikakeskus, 2006, 352 lk.

Tegemist on esimese seda laadi teatmeteosega eesti keeles. Eesti autorite koostatud leksikon sisaldab olulisemaid termineid, mõisteid ja nimesid peamiselt Indias ja Hiinas tekkinud õpetustest ja mõttesuundadest. Leksikonis on üle 1000 selgitavate artiklitega varustatud märksõna ning põhjalik, kõiki käsitletavaid õpetusi kirjeldav sissejuhatus. Suuremale osale märksõnadest on lisatud originaalterminid nende algkeeltes (sanskriti, paali, tiibeti, hiina, jaapani), samuti levinumad ingliskeelsed vasted. Lahti on seletatud budismi, hinduismi, konfutsianismi, taoismi ja mitme teise Ida õpetuse põhimõisted; tutvustatakse ka nende põhitekste. Lisadest leiab bibliograafilise ülevaate “Ida mõttelugu eesti keeles” ning põhjalikud terminite, nimede ja tekstide registrid. Saatesõna annab teada, et leksikoni kõik artiklid ja lisad on valminud kolme autori koostöös, kes on ka kõik osalenud artiklite toimetamises. Põhiautori ja peatoimetaja Linnart Mälli tõdemuse kohaselt on leksikoni autoreid “innustanud veendumus, et eesti keel on juba saanud Ida õpetuste interpreteerimisel oluliseks vahendiks” ning see “võimendab usku, et eesti keel, eesti kultuur ja eesti rahvas jäävad püsima”.

Tarmo Kulmar. Tõsilood muinasrahvastest. Eesti Mõttelugu 74. Toimetanud Simo Runnel ja Urmas Tõnisson. Tartu: Ilmamaa, 2007, 348 lk.

Kauaoodatud raamat sisaldab autori valdavalt võõrkeelsetes väljaannetes ilmunud või ilmumist ootavaid artikleid. See on hindamatu õppematerjal praegustele üliõpilastele ning ühtlasi põnev ja silmaringi avardav, samas akadeemilise kandvuse ja väljapeetusega kirjutatud lugemisvara kõigile. *Tõsilood muinasrahvastest* jaotub kuude temaatilisse ossa: “Püha tekst”, “Püha olend”, “Püha paik”, “Püha sündmus”, “Püha ajalugu” ja “Püha riik”. Artiklites leiavad kajastust muinaskultuurid Lõuna-Ameerikast ja Euroopast kuni Hiinani. Erilist tähelepanu pööratakse

se Muinas-Peruule. Raamat on varustatud autori enda eessõna, Märt Läänemetsa järelsõna, kommentaariumi, kirjandusnimistu ja nimeloendiga.

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi aastaraamat 2006. Toimetuskolleegium: Indrek Ude (tegevtoimetaja), Märt Läänemets, Teet Toome, Mait Raun, Ülo Valk. Tartu: Eesti Akadeemiline Orientaalselts, 2006, 184 lk.

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi aastaraamatute traditsiooni esimese väljaande avab seltsi aupresidenti Linnarti Mälli artikkel “Orientalistika mured ja rõõmud”. Seltsi president Tarmo Kulmar annab põhjaliku ülevaate orientalistika õppimisest ja uurimisest Eestis. Haljand Udami tõlkepärandi hulgast võib lugeda Džalāl ad-Dīn Rūmī luulet, Avo-Eduard Susi mälestuskild Udamist viib aastasse 1983. Seejärel on publitseeritud katkendeid tema kirjadest Tartust ja Moskvast aastatel 1966–1969. *Daodejing*’i tõlgendamise probleeme lahkab Lev Nikolajevitš Menšikov, kelle vahendajaks inglise keelest on Märt Läänemets. Märt Läänemets ise süüvib *Põimiksuutra* tõlkimise probleemidesse, esitades sellest eestikeelse “Sudhana kohutumise Mandžušrīga”. Tõlkega sanskriti keelest jätkab ka Teet Toome: “Samantamukha peatükk: Avalokitešvara erinevate kujude õpetus”. Upanišadide ja budistlike tekstide suulise esituse seaduspärasusi analüüsib Andres Herkel. Ott Ojaperve uurimus käsitleb Süüria kristlusele loomuomase semiidi mõttemaailma eripära Rooma impeeriumikultuuri suhtes Pärsia Targa Afrahati näitel. Ülo Valk on uurinud tänapäeva India Assami osariigi pärimustekste ja teinud nende põhjal tähelepanekuid usundilise folkloori žanridünaamikast. Urmas Pappel valgustab Tiibeti ja Hiina Rahvavabariigi suhteid ÜRO ja rahvusvahelise õiguse vaatevinklist. Arvo Tõnisoo arvustus on Mait Rauna *Meele ja Maailma* kohta. Aastaraamatu lõpetab eesti keeles aastatel 2000–2006 välja antud Ida-kirjanduse tutvustus.

Tõlkeramatud

Markus Hattstein. Maailmareligioonid. Saksa keelest tõlkinud Urmas Kaldma, toimetanud Maris Makko, konsultant Tarmo Kulmar. Tallinn: Koolibri, 2007, 120 lk.

Faktihte ja rikkalikult illustreeritud populaarne käsiraamat suurtest maailmareligioonidest. Seitse peatükki on pühendatud hinduismile, budismile, hiina maailmanägemisele, jaapani religioonidele, judaismile, kristlusele ja islamile. Raamat on varustatud aineregistri ning fotode, jooniste ja illustratsioonide loeteluga.

Deborah Hart Strober, Gerald S. Strober. Tema Pühadus dalai-laama: Elulugu intervjuudes. Tõlkinud Henn Käämbre, toimetanud Evi Laido. Tallinn: Pegasus, 2007, 300 lk.

Viinud läbi intervjuud enam kui 50 isikuga, sealhulgas dalai-laama kaaskondlaste ja järgijatega, kuid ka poliitikute, ametnike ja kriitikutega, joonistavad nad

meile Tema Pühadusest ebatavaliselt põhjaliku pildi. Toimetajapoolse minimaalse vahelesegamisega lasevad Stroberid rääkida neil naistel ja meestel oma lugusid ning jagavad sageli üllatavaid nägemusi dalai-laama elust ja isiksusest — alates lapselikust rõõmujanust kuni kustutamatu uudishimuni füüsika ja astronoomia viimaste saavutuste vastu, lapselikust naerust kuni vaimse ja eetilise mõtlemise tipp-tasandini.

Sheng-yen, Dan Stevenson. Härja jälgi mööda: Chan-budismi tee tänapäeva hiina õpetaja järgi. Inglise keelest tõlkinud Märt Läänemets, toimetanud Helen Arak. Tallinn: Tänapäev, 2007, 376 lk.

Chan on Hiinas see, mille vasteks Jaapanis on zen, Vietnamis *thiền* ja Koreas *śōn*. Sellele mahajaana-budismi koolkonnale pani umbes tuhat viissada aastat tagasi aluse patriarh Bodhidharma. Chan keskendub asjade tõelise loomuse mõistmisele ning kinnitab, et igas olendis on sisemiselt olemas täielik virgumine. Seda virgumise võimet, mida nimetatakse buddha-loomuseks, ei ole tarvis omandada, olendisse sisse viia ega isegi mitte äratada. Ta on loomulikult olemas just sellisena, nagu ta on, ja on nõnda alati loomulikult olnud. *Härja jälgi mööda* on põhjalik ülevaade chanist budismi laiemas kontekstis. Raamat põhineb tänapäeva ühe tuntuima chan-budismi õpetaja Sheng-yeni kirjutistel. Sheng-yen (sünd. 1930 Shanghai lähedal) elab Taiwanil ja juhib Dharmatrummi Mäe nimelist budistlikku assotsiatsiooni. Raamat algab autori eessõnaga eestikeelsele väljaandele.

J. A. G. Roberts. Hiina ajalugu. Inglise keelest tõlkinud Olavi Jaggo, toimetanud Märt Läänemets ja Kristjan Jaak Kangur. Tallinn: Valgus, 2007, 295 lk.

Kirjastuse Valgus ühtses kujunduses ajalooraamatute sarjas ilmunud teoses käsitletakse Hiina ajalugu alates esiajaloo kuni Deng Xiaopingi ja kommunisti-ajastuni. Hiina ajaloo võtmeperioodideks jagamise teel antakse põhjalik ülevaade selle keerulise ja mitmepalgelise tsivilisatsiooni pöördelistest sündmustest ning arengusuundadest. Lisaks valitsejate tutvustamisele heidetakse pilk ka Hiina riigikorralduse eripärale, suhetele naabritega, kokkupuudetele Läänega, rahva eluolule ja omanäolisele kultuurile. Raamat aitab mõista, kuidas Hiinast on saanud üks maailma mõjuvõimsamaid riike.

Oscar Ratti, Adele Westbrook. Samuraide saladused: Feodaalse Jaapani võitluskunstid. Tõlkinud Priit Kelder. Tallinn: Ilo, 2007, 504 lk.

Põhjalikus ja mahukas ülevaates käsitletakse üksikasjalikult kõiki Jaapani iidsete võitluskunstide liike. Vaadeldakse võitluskunstide teket ja arengut ning tutvustatakse iga üksiku võitlusliigi tehnikat ja strateegiat, kasutatud relvi ja vahendeid, treeningumeetodeid ja filosoofilisi aluseid. Raamat on varustatud sadade illustatsioonidega, lisatud on kokkuvõtlikud tabelid ja ülevaatlikud skeemid, samuti nime- ja aineregister, mistõttu on tegemist selle valdkonna ammendavaima teatmeteosega eesti keeles.